

บทที่ 6

การกำหนดศัพท์ภาษาไทยในประมวลศัพท์

ขั้นตอนการกรอกข้อมูลในบันทึกประมวลศัพท์จะเสร็จสมบูรณ์ไม่ได้เลยหากขาดข้อมูลศัพท์ภาษาไทย เนื่องจากข้อมูลนี้จะมีค่าความสำคัญยิ่งต่อการใช้งานประมวลศัพท์ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะนอกจากจะช่วยให้การใช้ศัพท์ภาษาไทยในศาสตร์เรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลของประเทศไทยมีบรรทัดฐานไว้อ้างอิงแล้ว ยังช่วยให้การสื่อความในระหว่างผู้ใช้งานสามารถสื่อสารถึงมโนทัศน์เดียวกันได้ถูกต้องตรงกันด้วย นอกจากนี้ยังช่วยลดปัญหาความสับสนที่อาจเกิดจากการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใช้เองในองค์กรและปัญหาความซ้ำซ้อนของชุดศัพท์ที่ใช้กันโดยไร้กฎเกณฑ์ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ก็นำไปสู่ปัญหาการติดขัดในพัฒนาการศาสตร์การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลในประเทศไทยได้ในที่สุด จะเห็นได้ว่าปัญหาการขาดศัพท์ภาษาไทยที่เป็นบรรทัดฐานดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงปัญหาในด้านภาษาศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาความรู้ทางด้านวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม เพราะปัญหาการสื่อสารที่เกิดจากการสื่อสารผิดพลาด เข้าใจไม่ตรงกัน จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องเสียเวลา และค่าใช้จ่ายอย่างไม่ควรจะเป็น การพิจารณากำหนดศัพท์ภาษาไทยไว้เป็นบรรทัดฐานก่อนที่จะมีการบัญญัติศัพท์โดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป จึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยบรรเทาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้บ้าง ดังนั้น ขั้นตอนการกำหนดศัพท์ภาษาไทยนี้จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม

วิธีวิทยาในการกำหนดศัพท์ภาษาไทยในประมวลศัพท์

จากข้อมูลในคลังข้อมูลภาษาที่รวบรวมไว้ พบว่ามีข้อมูลภาษาไทยอยู่น้อยมากเมื่อเทียบกับข้อมูลภาษาอังกฤษ (ข้อมูลภาษาอังกฤษมีประมาณ 93,000 คำ ข้อมูลภาษาไทยมีประมาณ 3,000 คำ) สาเหตุที่เป็นเช่นนั้น เนื่องจากการศึกษาศาสตร์เรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลในประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น เอกสารที่เกี่ยวข้องจึงยังมีอยู่น้อย ศัพท์ภาษาไทยที่ใช้ในเอกสารเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นศัพท์ที่บัญญัติโดยแต่ละองค์กรและใช้กันเองภายในองค์กรเป็นส่วนใหญ่ และเป็นศัพท์ที่ใช้โดยวิศวกรและผู้เกี่ยวข้องในระดับผู้ใช้งานหรือผู้ปฏิบัติ ดังนั้นข้อมูลภาษาไทยในคลังข้อมูลภาษานี้จึงเป็นข้อมูลที่ได้จริงจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ไม่ใช่จากนักวิชาการหรือวิศวกรที่เป็นนักวิชาการ (ต่างจากข้อมูลภาษาอังกฤษที่มีข้อมูลจากตำราเรียนซึ่งจัดเป็นข้อมูลศัพท์จากผู้ใช้งานในระดับนักวิชาการ) ดังนั้นจึงขอทำความเข้าใจไว้ในที่นี้ว่า ศัพท์ภาษาไทยที่ได้จากกระบวนการกำหนด

ศัพท์ต่อไปนี้เป็นศัพท์ที่ยึดถือตามการยอมรับใช้ของกลุ่มเป้าหมายคือ วิศวกรหรือผู้เกี่ยวข้องในระดับผู้ใช้งานเท่านั้น

จำนวนศัพท์ที่พบมีทั้งสิ้น 101 ศัพท์สำหรับใช้แทนมโนทัศน์ 81 มโนทัศน์ โดยพบว่ามีมโนทัศน์ที่มีศัพท์ภาษาไทยสื่อถึงมากกว่าหนึ่งศัพท์ขึ้นไปถึง 21 มโนทัศน์ และมีมโนทัศน์ที่ยังไม่มีศัพท์ไทยแทนอยู่ 15 มโนทัศน์ด้วยกัน (ดูตาราง 1) จึงพอสรุปได้จากข้อมูลที่รวบรวมมาว่าการใช้ศัพท์ภาษาไทยเรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลยังขาดบรรทัดฐานและมีความซ้ำซ้อนซึ่งอาจสร้างความสับสนได้ง่าย นอกจากนี้ ศัพท์ภาษาไทยที่พบใช้อยู่ในข้อมูลเหล่านั้นก็ยังมีไม่ครบถ้วน ดังนั้นขั้นตอนการกำหนดศัพท์ภาษาไทยในประมวลศัพท์เรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลจึงไม่ใช่เพียงแค่การบัญญัติศัพท์ขึ้นใช้ใหม่ แต่เป็นการรวบรวมข้อมูลการใช้ศัพท์ภาษาไทยที่มีอยู่แล้วมาพิจารณาความเหมาะสมถูกต้อง แล้วอาจต้องมีการปรับปรุงแก้ไขศัพท์ดังกล่าวใหม่ หรือในกรณีที่ยังไม่มีศัพท์ภาษาไทยที่ใช้แทนมโนทัศน์นั้นๆ มาก่อนหรือมีแต่ไม่เหมาะสมด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ผิดไวยากรณ์ ก็อาจต้องมีการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ ซึ่งรายละเอียดในขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้จะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบจำนวนมโนทัศน์ที่มีจำนวนรูปศัพท์ต่างๆ ระหว่างอังกฤษและไทย

	มีศัพท์ 1 ศัพท์	มีศัพท์ > 1 ศัพท์	ไม่มีศัพท์	รวม
อังกฤษ	70	26	-	96
ไทย	60	21	15	96

เมื่อสำรวจข้อมูลศัพท์ภาษาไทยแล้ว จึงได้พิจารณาเลือกศัพท์ที่ใช้แทนมโนทัศน์ต่างๆ ในเรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลออกมา หลักเกณฑ์ที่ใช้มีอยู่สองเกณฑ์

1) เกณฑ์การใช้ข้อมูลที่เป็นบทแปล ข้อมูลประเภทนี้เป็นบทแปลภาษาไทยที่แปลมาจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ ในการเลือกศัพท์ไทยออกมาจึงใช้การเทียบเคียงว่าแปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษคำใด ถ้าศัพท์ดังกล่าวเป็นศัพท์เฉพาะด้านในเรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล ศัพท์ไทยก็คือ

ศัพท์ที่ใช้แทนมโนทัศน์เดียวกันและจะได้รับการคัดเลือกไว้เป็นศัพท์ภาษาไทยที่ใช้แทนมโนทัศน์นั้นๆ ต่อไป

2) เกณฑ์บริบท ในเอกสารที่ว่าด้วยศาสตร์ใหม่ๆ ส่วนใหญ่เมื่อจะมีการใช้ศัพท์เฉพาะด้านก็มักจะมีการวงเล็บศัพท์ภาษาอังกฤษ หรือมีการให้รายละเอียดความหมายของศัพท์นั้นๆ ไว้ด้วย ซึ่งในการคัดเลือกชุดศัพท์ก็ใช้ลักษณะดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ได้

ศัพท์ที่คัดเลือกมาด้วยเกณฑ์ทั้งสองดังกล่าวได้นำมาบันทึกไว้ในบันทึกกรรมมโนทัศน์สัมพันธ์และข้อมูลศัพท์เบื้องต้น (Conceptual Network and Extraction Records) ซึ่งศัพท์ภาษาไทยในบันทึกดังกล่าวยังเป็นข้อมูลศัพท์ภาษาไทยที่มีการใช้งานจริงเท่านั้น โดยยังไม่มีมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงศัพท์ใดๆ ทั้งสิ้น

เมื่อนำชุดศัพท์ภาษาไทยจากบันทึกกรรมมโนทัศน์สัมพันธ์และข้อมูลศัพท์เบื้องต้น (Conceptual Network and Extraction Records) มาพิจารณาก็พบว่ามโนทัศน์จำนวนหนึ่งที่มีศัพท์ภาษาอังกฤษที่สื่อความหมายแต่ไม่มีศัพท์ภาษาไทย (15 มโนทัศน์) สาเหตุที่เป็นเช่นนั้น น่าจะเกิดจากเอกสารภาษาไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีเนื้อหาครอบคลุมศาสตร์การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลทั้งหมด เพราะส่วนใหญ่เป็นเอกสารที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้งานเฉพาะด้าน ไม่ได้มีเจตนาเป็นเอกสารทางวิชาการที่มีข้อมูลครอบคลุมศาสตร์การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลทั้งหมด นอกจากนั้น มโนทัศน์บางส่วนยังมีศัพท์ที่ใช้สื่อถึงซ้ำซ้อนกันอีกด้วย ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อวางบรรทัดฐานให้กับการใช้ศัพท์ภาษาไทยในศาสตร์การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลต่อไป โดยแบ่งวิธีการจัดการกับศัพท์ภาษาไทยในประมวลศัพท์เรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลเป็นสามวิธีใหญ่ๆ คือ การพิจารณาใช้ศัพท์ที่มีอยู่เดิมต่อไป การนำศัพท์เดิมมาแก้ไขใหม่ และการบัญญัติศัพท์ใหม่

1. การใช้ศัพท์ที่มีอยู่เดิมต่อไป – การใช้ศัพท์เดิมที่ปรากฏใช้อยู่แล้วในข้อมูลภาษาไทยที่รวบรวมไว้ในคลังข้อมูลภาษา ซึ่งจะประกอบด้วยศัพท์สองประเภทด้วยกันคือ

ประเภทที่หนึ่ง ศัพท์ที่คงใช้ตามเดิมเพราะมีความเหมาะสมคืออยู่แล้ว ศัพท์ภาษาไทยที่มีใช้อยู่เดิมจำนวนมากเป็นศัพท์ที่มีการใช้กันมาจนเกิดความเคยชินในวงการ หรือบางศัพท์ก็มีความเหมาะสมคืออยู่แล้ว สมควรใช้ตามเดิมต่อไป เพราะนอกจากจะเปลี่ยนแปลงได้ลำบากแล้ว ยังอาจสร้างปัญหาต่อความสับสนสำหรับผู้ใช้งานอยู่เดิมได้ เช่น การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล (Artificial Recharge) หรือ ระบบหลายอ่าง (Chain of Basin) ซึ่งเป็นศัพท์ที่มีการใช้มานานจนเกิดความเคยชิน

ในวงการอยู่แล้ว เป็นต้น ปัญหาของศัพท์ประเภทนี้ก็คือ ยังมีผู้ใช้งานบางส่วนโดยเฉพาะผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสตร์การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลโดยตรง เช่น บริษัทรับเหมา หรือนักแปล เป็นต้น ที่ยังไม่รู้ว่ามีคนไหนได้มีการบัญญัติใช้ศัพท์โดยอยู่แล้วบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่ด้วยความไม่รู้ก็มักจะคิดบัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้นมาใช้อีกทั้งๆ ที่มีศัพท์สื่อถึงมโนทัศน์เหล่านั้นอยู่แล้ว ทำให้เกิดศัพท์ที่มีความหมายซ้ำซ้อนกัน ดังที่ปรากฏในคลังข้อมูลภาษา วิธีการแก้ปัญหาก็คือ การจัดทำประมวลศัพท์แล้วนำศัพท์ที่มีการใช้อยู่เดิมแล้วนี้มารวบรวมแล้วนำเสนออย่างเป็นระบบ เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานในการใช้งานศัพท์ดังกล่าวต่อไป แต่ข้อมูลที่รวบรวมไว้ในคลังข้อมูลภาษาเป็นข้อมูลที่มีทั้งศัพท์ที่มีใช้อยู่เดิม และศัพท์ที่บัญญัติขึ้นใหม่ การจะแยกแยะศัพท์ทั้งสองประเภทออกจากกัน จึงต้องอาศัยเกณฑ์ในการพิจารณา

การพิจารณาคัดเลือกศัพท์ ทำได้โดยการนำชุดศัพท์ภาษาไทยที่ได้จากคลังข้อมูลภาษามาพิจารณาเป็นรายศัพท์ไป ถ้าพบว่ามีศัพท์ใดที่เข้าเกณฑ์ต่อไปนี้ ก็นำไปบันทึกไว้ในประมวลศัพท์ได้เลย

(1) **เกณฑ์การยอมรับและความคุ้นเคย** ศัพท์ดังกล่าวได้รับการยอมรับใช้ในวงการการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลของประเทศไทยในระดับหนึ่งแล้ว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยอมรับการใช้ศัพท์ดังกล่าว ศัพท์ที่มีการใช้กันมาจนคุ้นเคยมักจะเป็นศัพท์ที่ผู้ใช้รู้ดีอยู่แล้วว่าเป็นศัพท์ที่ใช้แทนมโนทัศน์ใด และการจะเปลี่ยนแปลงศัพท์ที่มีลักษณะเช่นนี้ก็เป็นการยาก การตรวจสอบดูได้จากว่าศัพท์ดังกล่าวปรากฏในเอกสารซึ่งมีที่มาแตกต่างกันไปมากกว่าหนึ่งที่มา เช่น 'การเติมน้ำ' ที่ใช้แทน 'Recharge' จากข้อมูลทั้งหมดที่ปรากฏในคลังข้อมูลภาษา พบว่ามีใช้ในข้อมูลที่มีแหล่งที่มาต่างกันถึง 4 แหล่งที่มา แสดงว่ามีการยอมรับใช้ศัพท์ภาษาไทยศัพท์นี้แล้วในระดับหนึ่ง และผู้ใช้งานมีความคุ้นเคยกับการใช้ศัพท์ดังกล่าวในระดับหนึ่งแล้วด้วย เป็นต้น เกณฑ์ที่วางไว้ก็คือถ้ามีการใช้ศัพท์ภาษาไทยใดในข้อมูลสองชุดขึ้นไปที่มาจากแหล่งแตกต่างกันให้สันนิษฐานว่าศัพท์ดังกล่าวได้รับการยอมรับและเป็นศัพท์ที่ผู้ใช้งานในวงการเกิดความคุ้นเคยอยู่แล้ว

ข้อสังเกตของเกณฑ์ข้อนี้ก็คือ การยอมรับใช้ในวงการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลนี้อยู่ในระดับผู้ใช้งานที่เป็นวิศวกรผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ไม่ใช่ในระดับนักวิชาการหรือวิศวกรที่เป็นนักวิชาการ ดังนั้นการยอมรับใช้ศัพท์และความคุ้นเคยกับศัพท์ของผู้ใช้งานสองกลุ่มนี้อาจแตกต่างกันได้ ดังนั้นจึงไม่อาจนำเกณฑ์ทางด้านวิชาการมาวัดความเหมาะสมของศัพท์ที่วิศวกรกลุ่มผู้ใช้งานซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของประมวลศัพท์ครั้งนี้เห็นว่าเหมาะสมได้

(2) **ความถูกต้องเหมาะสม** ศัพท์ที่ผ่านเกณฑ์แรกก็ต้องมาพิจารณาต่อไปด้วยว่า ศัพท์ที่ใช้มีความเหมาะสมดีแล้วหรือไม่ในการเป็นตัวแทนของมโนทัศน์นั้นๆ โดยดูว่าศัพท์ดัง

กล่าวว่าคุณสมบัติของศัพท์บัญญัติที่ดีหรือไม่ เช่น ใช้คำที่สื่อถึงมโนทัศน์ได้หรือไม่ โครงสร้างผิด ไวยากรณ์หรือเปล่า เป็นต้น

ศัพท์ที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสองข้อเท่านั้นที่จะนำมาไว้ในบันทึกข้อมูลศัพท์โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพราะถ้าขาดคุณสมบัติที่สองคือความถูกต้องของการใช้ภาษาแล้ว แม้ว่าจะเป็นศัพท์ที่มีความคุ้นเคยและได้รับการยอมรับก็ยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไขใหม่เพื่อจัดระเบียบการใช้ภาษาที่ถูกต้องให้กับการใช้ศัพท์เฉพาะด้านการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลในประเทศไทย ซึ่งศัพท์ที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสองทั้งหมดมี 21 ศัพท์จากทั้งหมด 101 ศัพท์

ประเภทที่สอง ศัพท์ที่คงใช้ตามเดิมเพราะมีความถูกต้องเหมาะสมแม้ว่าจะไม่ผ่านเกณฑ์การยอมรับและความคุ้นเคยก็ตาม สาเหตุที่คัดเลือกศัพท์ประเภทนี้ไว้เพราะแม้จะไม่ได้รับการยอมรับใช้ และ/หรือ ผู้ใช้งานส่วนใหญ่อาจจะยังไม่คุ้นเคย แต่ศัพท์ดังกล่าวก็มีความถูกต้องเหมาะสมในฐานะของศัพท์ที่ใช้สื่อถึงมโนทัศน์ และถ้าเปรียบเทียบกับความต้องการบัญญัติศัพท์ใหม่แล้ว การนำศัพท์เดิมที่มีผู้บัญญัติและใช้อยู่บ้างแล้วมารวบรวมไว้น่าจะทำให้เกิดความคุ้นเคยสำหรับผู้ใช้เดิมและเป็นการประหยัดเวลาในการบัญญัติศัพท์อีกด้วย ศัพท์ทั้งหมดที่เข้าเกณฑ์นี้มี 51 ศัพท์ด้วยกัน

2. นำศัพท์เดิมมาแก้ไขใหม่ - ศัพท์ที่มีอยู่เดิมบางส่วนไม่เหมาะสมเนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น ศัพท์ยาวเกินไป ผิดหลักไวยากรณ์ เป็นต้น ศัพท์ที่นำมาแก้ไขใหม่นี้ก็คือศัพท์ที่ไม่ผ่านเกณฑ์ข้อ 1. นั้นเอง มีทั้งหมด 12 ศัพท์ด้วยกัน

วิธีที่ใช้ในการแก้ไขศัพท์เดิมในประมวลศัพท์เรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล มีดังนี้

- **เพิ่มหรือตัดคำ (Adding & Emitting)** ทำได้โดยการตัดคำบางคำที่อยู่ในศัพท์ออกไป หรือเติมคำบางคำเข้าไป โดยเฉพาะการตัดคำที่ฟุ่มเฟือยทำให้ศัพท์ยาวโดยไม่จำเป็นหรือเป็นคำที่มีความหมายซ้ำซ้อน ซึ่งเป็นข้อต้องห้ามอย่างหนึ่งของการบัญญัติศัพท์ ตัวอย่างเช่น 'การอัดฉีดน้ำ' มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษ 'Injection' ศัพท์ภาษาไทยนี้พบในคลังข้อมูลภาษาห้าครั้ง และมาจากแหล่งข้อมูลเดียวกันหมด คำว่า 'อัดฉีด' ไม่ได้สื่อถึงมโนทัศน์ของ 'Injection' ที่หมายถึงการอัดน้ำลงชั้นดินด้วยแรงดัน แต่อย่างไรก็ตาม ดังนั้นจึงตัดคำว่า 'ฉีด' ออกไปให้เหลือเพียง 'การอัดน้ำ' เพื่อให้ศัพท์มีความกระชับขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับศัพท์ในกลุ่มเดียวกันอย่าง การสูบน้ำ (Discharge) และการเติมน้ำ (Recharge) เป็นต้น

- **การเปลี่ยนรูปศัพท์** วิธีนี้ใช้กับกรณีที่มีศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้รูปเดียวกันอยู่ ตัวอย่างเช่น Recharge ซึ่งมีทั้งเป็นนามและกิริยา ในกรณีที่ศัพท์ใดศัพท์หนึ่งมีศัพท์ภาษาไทยใช้

แล้ว ศัพท์ที่เหลือก็อาจนำศัพท์ภาษาไทยของอีกรูปศัพท์หนึ่งมาเปลี่ยนรูปไวยากรณ์ใหม่โดยการเติมหรือตัดคำที่บ่งบอกถึงความเป็นนามหรือกริยาออกเพื่อนำมาใช้กับศัพท์รูปเดียวกันที่ยังไม่มีศัพท์ภาษาไทยกำกับ เช่น Recharge (noun) มีศัพท์ไทยอยู่แล้วคือ 'การเติมน้ำ' แต่ Recharge (verb) ยังไม่มี เมื่อต้องหาศัพท์ไทยให้กับ Recharge (verb) ก็ตัด 'การ' ออกไปให้เหลือเพียง 'เติมน้ำ' เป็นต้น วิธีการเปลี่ยนรูปศัพท์นี้ช่วยให้ศัพท์ภาษาไทยมีความเชื่อมโยงเป็นกลุ่มเดียวกันมากขึ้น

- *การเรียงลำดับคำใหม่ (Re-arranging)* บางครั้งศัพท์ที่มีใช้อยู่เดิมไม่ถูกไวยากรณ์ หรือไม่สื่อถึงมโนทัศน์ เช่น มีการเรียงคำไม่ถูกต้อง ใช้คำที่มีความหมายซ้ำซ้อน เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้ควรปรับแก้ไขรูปศัพท์ดังกล่าวเสียก่อนที่จะกลายเป็นบรรทัดฐานในการใช้แบบผิดๆ ไป ความรวดเร็วในการแก้ปัญหาแบบนี้ นับเป็นประโยชน์อีกอย่างหนึ่งของการจัดทำประมวลศัพท์ที่เหนือกว่าการจัดทำพจนานุกรมตามแบบมาตรฐาน เพราะสามารถจัดทำได้เร็วกว่าและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยให้มีการใช้ศัพท์แบบผิดๆ ไปนานได้ทันที่มากกว่า การแก้ปัญหาศัพท์ที่มีความหมายซ้ำซ้อนได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อเพิ่มคำหรือตัดคำ (Adding & Emitting) ในส่วนของการเรียงคำไม่ถูกต้องก็อาจแก้ไขใหม่ได้ด้วยการสลับคำใหม่ให้เหมาะสม เช่น Recharge Well ที่เดิมมีการใช้ว่า 'บ่อน้ำเติม' แต่ศัพท์ภาษาไทยนี้ไม่ถูกต้องตามไวยากรณ์เพราะถ้าดูตามรูปศัพท์ก็จะหมายถึง บ่อที่มีน้ำมาเติม ซึ่งไม่ใช่มโนทัศน์ที่ศัพท์ Recharge Well ต้องการสื่อ ซึ่งต้องหมายถึง บ่อที่ใช้เป็นตัวกลางในการเติมน้ำในกระบวนการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล ดังนั้นจึงใช้การเรียงลำดับคำใหม่เป็น 'บ่อเติมน้ำ' ซึ่งมีคุณสมบัติของศัพท์ที่สื่อถึงมโนทัศน์ได้ดีกว่า เป็นต้น

3. บัญญัติศัพท์ใหม่ ในเรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลนี้ยังมีมโนทัศน์อีก 15 มโนทัศน์ที่ยังไม่มีศัพท์ภาษาไทยที่สื่อถึง ดังนั้นจึงต้องมีการบัญญัติขึ้นมาใหม่ ในส่วนของวิธีการบัญญัติศัพท์ในประมวลศัพท์เรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล แบ่งออกเป็นสองประเภทคือ การบัญญัติศัพท์ใหม่ (Neologism) และการยืมคำจากภาษาต่างประเทศ (Borrowing)

การบัญญัติศัพท์ใหม่ ในที่นี้ตามรูปแบบการบัญญัติศัพท์แล้วนับเป็น Secondary Term Formation เนื่องจากมีจุดประสงค์ในการกำหนดศัพท์ที่มีอยู่แล้วในภาษาหนึ่งแต่ยังไม่มีในอีกภาษาหนึ่งเพื่อสร้างมาตรฐานศัพท์เฉพาะด้านในภาษาที่ยังไม่มีศัพท์ดังกล่าวใช้มาก่อน นอกจากนี้การบัญญัติศัพท์นี้ยังเกิดจากการที่ศาสตร์เฉพาะด้านเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในสังคมที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษ ทำให้ต้องมีการสร้างชุดศัพท์ใหม่ขึ้นมารองรับการใช้งานในสังคมนั้นๆ ข้อแตกต่างระหว่าง Secondary Term Formation กับ Primary Term Formation ก็คือ Primary Term Formation เป็น

การบัญญัติศัพท์ที่ไม่เคยมีรูปศัพท์ที่สื่อมโนทัศน์นั้นๆ มาก่อนเลย ไม่ว่าจะในภาษาใด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติศัพท์ขึ้นมาเพื่อใช้งาน (Sager, 1990: 80)

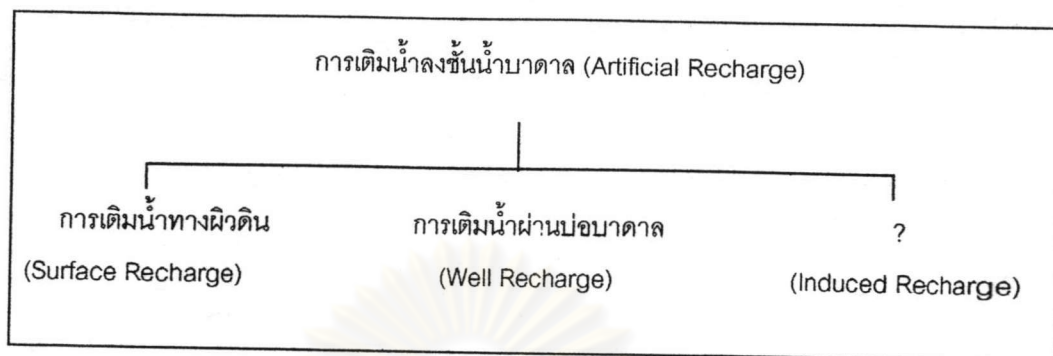
รูปแบบของคำที่ใช้ในการบัญญัติศัพท์ในที่นี้จะเน้นหนักอยู่ที่คำไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นคำโดด เมื่อนำมาสร้างเป็นศัพท์จึงมักจะทำให้ศัพท์ที่ได้มีความยาวกว่าการสร้างศัพท์ด้วยคำบาลีสันสกฤตซึ่งจะมีการสมาสและสนธิทำให้ได้คำที่สั้นและสวยงามกว่า แต่เมื่อพิจารณาถึงการใช้ศัพท์ภาษาไทยในศาสตร์การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลในปัจจุบัน พบว่ามีการใช้ศัพท์ที่เป็นคำไทยอยู่บ้างแล้ว และมีความคุ้นเคยกันในระดับหนึ่ง สังเกตได้จากศัพท์ที่ผ่านเกณฑ์ในหัวข้อการคงใช้รูปศัพท์เดิมนั้น เป็นศัพท์ที่มีลักษณะการผสมคำไทยทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น 'การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล' หรือ 'บ่อเติมน้ำ' เป็นต้น เมื่อจะบัญญัติศัพท์ใหม่ ก็ควรบัญญัติโดยใช้คำที่ไปในแนวทางเดียวกับคำที่ใช้ในศัพท์ที่มีอยู่เดิม ประกอบกับการใช้คำไทยจะแสดงความหมายได้ชัดเจนและตรงตัวมากกว่า ช่วยให้ผู้ใช้งานเข้าใจความหมายของศัพท์ได้ง่าย

วิธีการบัญญัติศัพท์ที่มักจะใช้ในกระบวนการ Secondary Term Formation มีอยู่หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความต้องการและสถานการณ์ใช้งาน เช่น Loan Translation, Paraphrase, Parallel Formation, Recreation, Adaptation หรือ Complete New Creation เป็นต้น ซึ่งในการใช้ก็ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในหลายๆ ด้านด้วย (Sager, 1990: 81)

การกำหนดวิธีการในการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยสำหรับประมวลศัพท์เรื่องการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลนี้ไม่ได้ใช้วิธีการตามแบบ Secondary Term Formation ทั้งหมด สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะภาษาไทยเป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างจากภาษาอื่น ดังนั้นจะยึดตามวิธีการที่นักศัพท์วิทยาชาวต่างชาติแนะนำไว้ทั้งหมดย่อมเป็นไปไม่ได้ นอกจากนั้นการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยก็ยังต้องคำนึงถึงสถานการณ์สื่อสาร กลุ่มเป้าหมาย และไวยากรณ์ไทยด้วย ดังนั้นในกระบวนการจัดทำประมวลศัพท์ครั้งนี้ จึงได้กำหนดใช้วิธีการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยในลักษณะของการประยุกต์วิธีการของ Secondary Term Formation มาใช้ให้เข้ากับรูปแบบของศัพท์ภาษาไทย โดยมีวิธีการดังนี้

- **วิธีอิงกลุ่ม (Parallel Formation)** วิธีนี้คำนึงถึงศัพท์อื่นที่เกี่ยวข้องทางด้านมโนทัศน์สัมพันธ์กับศัพท์ที่ต้องการบัญญัติ โดยยึดตามทฤษฎีที่ว่า ศัพท์ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันมักจะมีโครงสร้างเดียวกันเพื่ออำนวยความสะดวกการใช้งานและทำความเข้าใจ ดังนั้นด้วยวิธีนี้ การบัญญัติศัพท์จึงอาศัยการสังเกตดูว่าศัพท์อื่นๆ ในกลุ่มมีโครงสร้างศัพท์ภาษาไทยอย่างไร แล้วบัญญัติศัพท์ใหม่ให้สอดคล้องไปตามโครงสร้างนั้น เช่น

ภาพที่ 6 แผนผังแสดงโครงสร้างศัพท์ภาษาไทยของชุดศัพท์วิธีการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล

Induced Recharge เป็นศัพท์ในชุดเดียวกับ Surface Recharge และ Well Recharge โดยต่างก็เป็นวิธีการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล ศัพท์ภาษาไทยที่มีการบัญญัติใช้อยู่แล้ว สำหรับศัพท์ทั้งสองมีโครงสร้าง ดังนี้

การเติมน้ำ + ทาง + ผิวดิน
 การเติมน้ำ + ผ่าน + บ่อบาดาล
 = การเติมน้ำ + [ตัวเชื่อม] + [นามที่มาขยาย]

การบัญญัติศัพท์ภาษาไทยสำหรับ Induced Recharge จึงน่าจะไปในแนวทางเดียวกัน คือ การเติมน้ำ + ด้วย + การเหนี่ยวนำ = การเติมน้ำด้วยการเหนี่ยวนำ เป็นต้น

- **วิธีคำสำคัญ (Keyword Method)** นอกจากจะใช้หลักอิงกลุ่มข้างต้นแล้ว การบัญญัติศัพท์ใหม่ส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งทฤษฎีการสร้างศัพท์เฉพาะด้าน หรือ **วิธี keyword หรือวิธีคำสำคัญ** นั่นคือ ในการบัญญัติศัพท์เฉพาะด้านโดยทั่วไป ผู้ที่คิดศัพท์มักเอาคุณสมบัติเด่นๆ ของสิ่งที่ศัพท์ต้องการสื่อมาตั้งเป็นชื่อศัพท์ ลักษณะนี้พบในศัพท์เฉพาะด้านทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของศัพท์เฉพาะด้านไปแล้ว เช่น Basin Method ซึ่งเป็นศัพท์ที่แสดงถึงวิธีการเติมน้ำ (Recharge Method) โดยการใช้แอ่งน้ำ (Basin) ศัพท์ภาษาอังกฤษใช้ว่า 'Basin Method' ส่วนศัพท์ภาษาไทยก็คือ 'วิธีแอ่งน้ำ' เป็นต้น ดังนั้นวิธีการตามหลักการนี้ ก็คือ รวบรวม Key features ของ Concept ของศัพท์ดังกล่าวมาพิจารณารวมขึ้นเป็นศัพท์ภาษาไทย ในกรณีของการบัญญัติศัพท์ไทยให้ Induced Recharge ที่เคยยกตัวอย่างในวิธีหลักอิงกลุ่มแล้วนั้น เมื่อพิจารณาตามหลักการของวิธี Keyword นี้ จะเห็นได้ว่า Induced Recharge มี keyword คือ การเติมน้ำ และ การเหนี่ยวนำ เมื่อนำหลักอิงกลุ่มมาพิจารณาร่วมด้วยจึงได้ออกมาเป็นคำว่า 'การเติม

น้ำด้วยการเหนี่ยวนำ' ซึ่งเป็นศัพท์ที่นอกจากจะเข้ากับศัพท์อื่นในกลุ่มได้แล้ว ยังแสดงลักษณะเด่นเฉพาะของ Concept ของศัพท์ไว้อีกด้วย เป็นต้น

- **วิธีศัพท์แปล (Loan Translation)** ถึงแม้ว่าการบัญญัติศัพท์ด้วยการแปลศัพท์จะไม่ใช่วิธีที่นักศัพทวิทยานิยมใช้ แต่บางครั้งการแปลศัพท์จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยก็เป็นสิ่งที่แก้ปัญหาการบัญญัติศัพท์ได้อย่างเหมาะสม และบางครั้งการใช้วิธีอื่นๆ ก็ได้ผลลัพธ์เช่นเดียวกับการแปลศัพท์ ไม่ว่าจะเป็น Induced Recharge = การเติมน้ำด้วยการเหนี่ยวนำ หรือ Basin Method = วิธีแอ่งน้ำ เป็นต้น การเลือกใช้วิธีนี้ในการบัญญัติศัพท์จึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความเหมาะสม โดยมากวิธีศัพท์แปลจะใช้ในการตรวจสอบการสื่อความหมายของศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมาด้วยวิธีอื่น

นอกจากการบัญญัติศัพท์ใหม่แล้ว การบัญญัติศัพท์อีกวิธีหนึ่งคือ การยืมคำจากภาษาต่างประเทศ (Borrowing) วิธีนี้จะนำมาใช้ในกรณีที่การใช้คำทับศัพท์จะทำให้เกิดความสะดกในการสื่อมโนทัศน์มากกว่าการบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่ เช่น ASR ซึ่งเป็นศัพท์ที่ใช้กันบ่อยมากในวงการเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาลในประเทศไทย โดยมักจะใช้ในรูปของการทับศัพท์ว่า 'เอเอสอาร์' ซึ่งแม้จะเป็นศัพท์ที่ผู้ใช้งานเดิมมีความคุ้นเคยอยู่ แต่ก็ไม่ผ่านเกณฑ์ในแง่ของความถูกต้องของการใช้ภาษาเนื่องจากเป็นคำทับศัพท์ การจะบัญญัติศัพท์ภาษาไทยที่สื่อมโนทัศน์ดังกล่าวได้ก็เป็นการยาก เพราะเป็นมโนทัศน์ที่สื่อถึงกระบวนการที่มีความซับซ้อน เมื่อพิจารณาแล้ว การทับศัพท์ภาษาต่างประเทศไปอาจจะเป็นวิธีการที่ดีที่สุด อีกทั้งยังเป็นศัพท์ที่มีการใช้แพร่หลายอยู่แล้วในวงการ ดังนั้น ASR จึงใช้ศัพท์ไทยว่า 'กระบวนการเอเอสอาร์' และ ASR Well ใช้ว่า 'บ่อเอเอสอาร์' เป็นต้น การพิจารณาใช้วิธีการยืมคำจากภาษาต่างประเทศหรือการใช้คำทับศัพท์นี้ จะพิจารณาใช้เป็นรายกรณีไปเฉพาะที่เหมาะสมหรือจำเป็นเท่านั้น

ปัญหาในขั้นตอนการกำหนดศัพท์ภาษาไทย

ขั้นตอนการกำหนดศัพท์ภาษาไทยเป็นขั้นตอนท้ายๆ ในกระบวนการจัดทำประมวลศัพท์ทั้งหมด แต่ก็นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง ปัญหาส่วนใหญ่จะอยู่ในส่วนของหลักการและการลงมือปฏิบัติ โดยมีรายละเอียดของปัญหา ดังนี้

- **เกณฑ์ในการบัญญัติศัพท์** รูปแบบการบัญญัติศัพท์ที่ปรากฏในตำราเกี่ยวกับประมวลศัพท์ส่วนใหญ่ เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการบัญญัติศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งมีข้อจำกัดแตกต่างกับศัพท์ภาษาไทยมาก ทำให้เกิดปัญหาว่าไม่อาจใช้เกณฑ์ดังกล่าวในการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย

ได้ วิธีการแก้ปัญหาคือการประยุกต์ใช้วิธีการดังกล่าวใหม่ โดยการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับรูปแบบของภาษาไทย เช่น การเติม Prefix หรือ Suffix เพื่อสร้างศัพท์ใหม่จากศัพท์ที่มีอยู่เดิม ก็ปรับมาใช้ในการบัญญัติศัพท์ภาษาไทยด้วยการเติมคำที่ทำให้นามกลายเป็นกริยาได้ อย่างเช่น 'การ' หรือ 'ความ' เมื่อเติมลงไปหน้ากริยาก็ทำให้เป็นนามได้อย่าง การเติมน้ำลงชั้นน้ำบาดาล การสูบล้างบ่อ เป็นต้น

- ศัพท์บัญญัติยาวเกินไป บางครั้งการบัญญัติศัพท์ให้สื่อถึงมโนทัศน์ให้ครอบคลุมทั้งหมดโดยให้คงความเป็นรูปศัพท์ที่เหมาะสมไว้ด้วยนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก เช่น 'การกำหนดตำแหน่งบ่อให้อยู่ใกล้แหล่งน้ำผิวดิน' (Conjunctive Well) ซึ่งเป็นวิธีการเติมน้ำโดยการเหนี่ยวนำวิธีการหนึ่ง จะเห็นได้ว่าศัพท์นี้ยาวมาก ขาดคุณสมบัติความกระชับของศัพท์บัญญัติที่ดีไป แต่กระนั้นก็สามารถสื่อมโนทัศน์ออกมาได้ครบถ้วน ในกรณีเช่นนี้ วิธีแก้ปัญหาก็คือการเลือกเดินสายกลาง โดยอาจไม่สามารถเก็บความของศัพท์ไว้ได้ทั้งหมด แต่ก็จะทำให้ศัพท์มีความกระชับและใช้ง่ายสะดวกแก่ผู้ใช้งานมากขึ้น โดยการสรุปรวมลักษณะเด่นของมโนทัศน์ดังกล่าวไป แล้วบัญญัติใหม่ว่า 'วิธีใช้บ่อเหนี่ยวนำ' ซึ่งนอกจากจะสื่อถึงมโนทัศน์ได้ในระดับหนึ่งแล้ว ก็มีความสั้นกระชับกว่าเดิมด้วย เป็นต้น

คุรุวิทยุทยทรพยากร
จุพาลงกรณมทาวททยาลย